

Prof. Dr. Ahmet Bican

ERCİLASUN

ARMAĞANI

Prof. Dr. Ahmet Bican

ERCİLASUN

ARMAĞANI

Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı

Editör:

Doç. Dr. Ekrem Arıkoğlu

Akçağ Yayınları: 901

Armağan Kitaplar: 2

ISBN 978-975-338-899-3

©Bu kitabın bütün hakları Akçağ A.Ş.'ine aittir.

*Kitabın içeriği ile ilgili
tüm hukukî sorumluluk editörüne aittir.*

*Kapak / Emin Bebek
Sayfa Düzeni / Akçağ Dizgi Ünitesi
Baskı / Erek Matbaası 342 31 01
Büyük Sanayi 1. Cad. No. 17/1 İskitler - Ankara
1. Baskı / Ankara 2008*

*Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş.
Tuna Cad. No. 8/1 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 432 17 98 - 433 86 51
Faks: 432 28 52*

*www.akcag.com.tr
akcag@akcag.com.tr*

Prof. Dr. Ahmet Bican
ERCİLASUN
ARMAĞANI

Yayın Kurulu:

Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Ferhat TAMİR

Prof. Dr. Şuayip KARAKAŞ

Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL

Prof. Dr. Çetin PEKACAR

Prof. Dr. M. Fatih KİRİŞÇİOĞLU

Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Doç. Dr. Zühâl YÜKSEL

Doç. Dr. Ekrem ARIKOĞLU

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI.....	9
Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ile Söyleşi.....	11
Feyzi Ersoy	
KİTAPLAR, TEZLER, YAZILAR	58
Ekrem Arıkoğlu	
BİLGE ERCİLASUN	
Kırk Yıl	86
DURSUN YILDIRIM	
Meger Hanum Aradan Tam Kırkdört Yıl Geçmiş.....	101
ATSIZ	
Üç Mektup	107
BAHTİYAR VAHABZADE	
Bir Mektup	110
MEHMET KARA	
Bir Tezin Hikâyesi.....	114
AYŞE İLKER	
Fiilin Hikâyesi.....	121

MAKALELER

DİL YAZILARI

ZEYNEP KORKMAZ	
Anadolu ve Rumeli Ağzlarında Etnik Yapı Ayrılıklarından	
Kaynaklanan Ses ve Şekil Bilgisi Zenginliği Üzerine	131
LEYLÂ KARAHAN	
Tekrar Gruplarında Ünlü Düzeni-Anlam İlişkisi Üzerine	
Düşünceler	140
GÜNAY KARAAĞAÇ	
Dil ve İnsan Oluş	149
GÜRER GÜLSEVİN	
Çuvaşça ile Oğuzca Arasındaki Koşutluklar	162

METİN KARAÖRS	
Türk Dilinin Fiil Zenginliği ve Divanü Lügati't-Türk	180
AHMET BURAN	
Kırgızistan'da Dillerin Edinilme ve Öğrenilme Süreçleri	191
AGAMUSA AHUNDOV	
Qohum Dillerde Ses Uygunlukları	202
MEHMAN MUSAOĞLU	
Türkçede Çatı	207
ZİKRİ TURAN	
Gösterme Sıfat Fiili	235
VAHİT TÜRK	
Türkçede Düşünmek Fiili	244
HÜLYA KASAPOĞLU ÇENGEL	
Urum Diyalektlerinde Tipik Kıpçak Özellikleri	252
ÇETİN PEKACAR	
Kumuk Türkçesi Sözlüğüne Abusupiyan Akayev'in Eserlerinden Katkılar	265
NECATİ DEMİR	
Türk Ninnilerinin Dili	286
ATAGELDİ ÖWEZOW	
Geçmişin Syrlaryn Sözlerden Gözle	301
KERİME ÜSTÜNOVA	
İyelik Ekinin Varlığını Düşündüren Yapılar	324
SEYİTNAZAR ERNAZAROV	
N. Atsız'ın "Bozkurtlar" Romanında Görülen ve Günümüzde Yaşayan Türkmen Türkçesi Sözcükleri Üzerine	335
CENGİZ ALYILMAZ	
"Anı" / "Anı" Yer Adı Üzerine	352
NEVZAT ÖZKAN	
Büyükkişla Kasabası Yer Adları Üzerine	366
YAVUZ KARTALLIOĞLU	
Bolu Ağzı Üzerine Yapılan Çalışmalar	380
RİDVAN ÖZTÜRK	
Dil, Lehçe ve Karşılıklı Anlaşılabilirlik Denemesi Üzerine	386
NERGİS BİRAY	
Kazak Türkçesinde De- Fiilinin Kullanılışı Üzerine	394
DİLEK ERGÖNENÇ AKBABA	
Kazak Türkçesinde Şıq- Yardımcı Fiilinin Birleşik Fiillerde Kullanılışı	424

EDEBİYAT YAZILARI

UMAY TÜRKEŞ-GÜNAY	
20. Yüzyıl ve Ziya Gökalp	435
ŞERİF AKTAŞ	
Anlatım ve Anlatım Türleri Üzerine	444
ŞUAYİP KARAKAŞ	
Sovyet Edebiyatı Hakkında Bazı Tespitler	459
NEZAHAT ÖZCAN	
Yahya Kemal -Yakup Kadri Dostluğu	470
MURATGELDİ SÖYEGOV	
Dokuz Oğuzlar ve İkiyıldız Dini veya Mani Peygamber ve Dini Talimatı.....	480
TUNCER GÜLENSOY	
Bektaşî Felsefesinin Anadolu Giyim-Kuşamına Yansıması	498
FİKRET TÜRKMEN	
Azerbaycan'daki Koç Şekilli Mezar Taşlarının Folklorik Açısından Değerlendirilmesi	503
ÖCAL OĞUZ	
Dede Korkut Metinleri: Mit mi, Tarih mi	514
YAŞAR KALAFAT	
Dedem Korkut Kültür Elleri Adlanma	520
FİGEN GÜNER DİLEK	
Altay Türklerinde Akrabalık	541
MUSTAFA ÖNER	
Tatarlarda Aydınlanma Hareketi ve Sultangaliyev	564
ERTUĞRUL YAMAN	
Kutadgu Bilig Zemininde İletişimin Gerçek Boyutu: Gönül Dili ...	571
M. FATİH KIRIŞÇIOĞLU	
Er-Soğotox Destanının Kurgusu	580
NACİYE YILDIZ	
Çora Batır Destanından Hareketle "Kartağası"na Bağlı Meclis Düzeni ve Anadolu'daki Benzerleri.....	587
UFUK TAVKUL	
Nart Destanlarının Eski Türk Destanları ile İlişkisi	599
AYŞE YÜCEL ÇETİN	
Türk Masallarında Gülme ve Mizahi Unsurlar	619
İBRAHİM DİLEK	
Altaylardan Anadolu'ya Bir Yemek, Bir Oyun ve Bir Ölüm Geleneği Üzerine	628

AHMET B. ERCİLASUN ARMAĞANI

AHMET ZEKİ PAŞA (Tercüme: FERHAT TAMİR)	
Tatarların Menşeleri ve Akınlarının Ana Sebepleri Hakkında	636
BİLGEHAN ATSIZ GÖKDAĞ	
Kazan Oğuznamesi ve Avşarlar	643
HABİBE YAZICI ERSOY	
M. Kurban Koday ve Kültür Köprüsü "Yalkın" Gazetesi	657
ERCİLASUN'UN ALBÜMÜNDEN	673

BOLU AĞZI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Yrd. Doç. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU*

Giriş

380

Köprülü'den başlayarak tarihçilerimiz Anadolu'daki yer adlarını tarih bakımından değerlendirmeye çalışmışlardır. Anadolu'da Oğuz boyları ile ilgili pek çok yer adı vardır (Eren, 1965: 159). Bolu da Oğuz boylarının adlarını taşıyan pek çok yere sahip olan illerden birisidir. Sema Güresin Oğuz boylarının göç ettiği yerlere kendi boy adlarını verdiklerini söyleyerek Bolu'da Bayat, Kınık, Çepni, Iğdır, Eymür, Dodurğa, Salgur, Avşar ve Peçenek gibi Oğuz boylarının adlarını taşıyan yerlerin bulunduğunu tespit etmiştir (Güresin, 1959-1960: 144). Daha sonra Faruk Sümer 12, 13 ve 14. yüzyıllarda Bolu'da Kara-Evli adını taşıyan 4, Dodurga adını taşıyan 7, Bayındır adını taşıyan 6, Çepni adını taşıyan 5 yerin bulunduğunu belirtmiştir (Sümer, 1999: 235). Yine Sümer'e göre Osmanlılar zamanında Bolu'da Kara-Evli (Kara-Evli), Todurga (Dodurga), Çepni, Kayı, Avşar (Afşar), Kızık, Beğ-Dili, Karkın, Bayındır, Salur, Eymür, Büğdüz, Yıva, Kınık ve Peçenek olmak üzere toplam 15 yer adı vardır (Sümer, 1999). Günümüzde de Bolu'da Kayı Kiraz, Kayı Sopran, Yaka Bayat, Aşağı Düğer, Yukarı Düğer, Dodurga, Avşar, Avşar Tarakçı, Birinci Afşar, İkinci Afşar, Kızık, Bayındır, Çepni, Salur, Eymir, Yuva, Adakınık, Aşağı Kınık, Yukarı Kınık, Susuz Kınık gibi Oğuz boylarının adlarını taşıyan yerler vardır (http://www.yerelnet.org.tr/iller/koy_listesi.php). Konukçu, hem bu yer adlarını

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
yavuzkartallioğlu@gmail.com

göz önünde bulundurarak ve hem de Konrapa'nın "Bolu Tarihi"¹ adlı eserine dayanarak Bolu'nun "yosunsuz bir Türk kaynağı olduğu"nu belirtir (Konukçu, 1993: 14). Bu yer adlarına bakılarak aslında Bolu'nun bir Oğuz yerleşim yeri olduğunu söylemek daha doğru olur².

Anadolu ve Rumeli ağızlarını konu alan ağız araştırmalarının yaklaşık 150 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. 19. yüzyılın ortalarından bugüne kadar derleme, inceleme, karşılaştırma ve sınıflandırma niteliği taşıyan birçok araştırma yapılmıştır. Ağız araştırmaları alanında bundan sonra neler yapılması gerektiğini tespit etmek için bugüne kadar neler yapıldığını bilmek gerekir (Karahan, 1999: 24-25).

Bir Oğuz diyarı olan Bolu'nun ağız özellikleri ile ilgili ilk bilgilere Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" adlı eserinde rastlanmaktadır (Güresin, 1960: 2). Evliya Çelebi "Tosya, Bolu, Dörtdivan Türklerinin Lisan ve Lehçeleri" adlı bölümde Bolu ağızı ile ilgili ilk bilgileri vermiştir. Burada Bolu ağızında bulunan "kişne/gişne 'vişne', boduç 'ağaç bardak', çoğaç 'güneş', kelem 'lahana' ..." gibi aşağı yukarı yüz kelimelik bir liste yer almaktadır (Eren, 1972).

Leylâ Karahan, "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması" adlı eserinde bir yüksek lisans ve iki lisans tezinden yola çıkarak Bolu ağızının Batı Grubu ağızlarında yer aldığını tespit etmiştir (Karahan, 1996: 2). Tooru Hayasi de Bolu'nun konumu itibarıyla hem Batı hem de Orta Anadolu ağız özelliklerini taşıdığını söyler (Hayasi, 1997: 323).

Bolu ağızına ait bazı bilgilerin verildiği Eren'in bu makalesinin dışında Bolu ağızı ile ilgili yapılan çalışmalar "derleme", "tezler" ve "makaleler/rapor" olmak üzere üç başlıkta toplanabilir.

Bolu Ağızı ile ilgili çalışmalar

I. Derleme:

Ahmet Caferoğlu Bolu ağızı ile ilgili de derleme çalışması yapmıştır. Caferoğlu'nun 1951 yılında yayımladığı "Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler" adlı eserinde Bolu ağızından derlenmiş on altı metne yer verilmiştir. Caferoğlu'nun çalışmasında kaynak şahıslardan alınan metinler vardır fakat metinler üzerinde herhangi bir gramer incelemesi yapılmamıştır. Metinler Bolu Merkez, Akçakoca, Düzce ve Göynük ilçelerinden derlenmiştir (Caferoğlu, 1995).

¹ Konrapa, Zekai, Bolu Tarihi, Bolu Vilayet Matbaası, Bolu, 1964.

² Sümer'e göre Oğuz boyları şunlardır: *Kayı, Bayat, Alka-Bölük (Alka-Evlü), Kara-Bölük, Yazır, Döğer, Dodurga, Yaparlı Çarıklı (Çaruklug), Avşar, Kızık, Beğ-Dili, Karkın, Bayındır, Peçenek, Çavuldur, Çepni, Salur, Eymür, Ala-Yundlu, Yüreğir (Üreğir), İğdir, Büğdüz, Yıva, Kınık* (Sümer, 1999). Bunların içinde *italik olarak* dizilen on yedi boy adı Bolu'da yerleşim yeri adı olarak kullanılmış veya kullanılmaktadır.

II. Tezler:

Bolu ağızı üzerine bugüne kadar, ikisi lisans biri de yüksek lisans seviyesinde olmak üzere toplam üç tez çalışması yapılmıştır.

a) Hayasi'nin tezi

Tooru Hayasi, 1988 yılında Afrika ve Asya Kültürleri ve Dillerini Araştırma Enstitüsünde Bolu ağızı üzerine yüksek lisans seviyesinde bir tez hazırlamıştır. Bu çalışmaya kısmen Muharrem Ergin danışmanlık etmiştir. Hayasi'nin çalışmasında gramer özellikleri yoktur, bu yönü ile Caferoğlu'nun çalışmasına benzemektedir. Bu çalışma İngilizce yayımlanmıştır. Eser, "Giriş", "Metinler" ve "Index" olmak üzere üç kısımdan oluşur. "Giriş" kısmında, eser hakkında bilgiler verilmiştir. Hayasi, bu çalışmasını, 1987 yılında yazmış olduğu raporunu tamamlamak maksadıyla yaptığını anlatır ve birer cümleyle de kendisinden önce yapılan çalışmalardan bahseder. Yine, "Giriş" kısmında yer alan Coğrafya başlığı altında, Bolu'nun coğrafi yapısı, nüfusu, yüz ölçümü, ilçeleri, ulaşımı, halkın geçim kaynaklarından bahsedilmiş ve iki küçük harita verilmiştir. "Araştırma", başlığı altında ise araştırmanın nasıl yapıldığı anlatılmıştır. Metinlerde geçen transkripsiyon işaretleri de "Fonetik İşaretler" başlığı altında verilmiştir. Bu kısımda, Bolu Merkez, Göynük, Seben ve Kıbrısçık ilçelerinden derlenen on yedi metne yer verilmiştir. Sol tarafta bulunan sayfalarda Türkçe metinler, sağ taraftaki sayfalarda ise metinlerin İngilizce çevirisi verilmiştir. "Index" kısmında ise kelimelerin anlamları ve metinde geçtikleri yer verilmiştir (Hayasi, 1988).

382

b) Güresin'in tezi:

Lisanstaki çalışmaların ilki 1959-1960 yıllarında Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Hasan Eren'in danışmanlığında Sema Güresin tarafından, ikincisi 1978-1979 yıllarında, yine Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Zeynep Korkmaz'ın danışmanlığında Metin Titizoğlu tarafından yapılmıştır.³

Güresin'in çalışması, "Ön Söz", "Gramer Hususiyetleri", "Morfolojik Hususiyetler", "Metinler" ve "Lugatçe" olmak üzere beş bölümden oluşur. Eser, bir ön sözle başlar. Burada, Bolu'nun coğrafi konumu, tarihçesi, tarihî eserler ve folklorundan bahsedilir. Bu kısımdan sonra "Gramer Hususiyetleri" kısmı gelir. Gramer Hususiyetleri kısmı da kendi içinde "Fonetik Hususiyetler" ve "Morfolojik Hususiyetler" olmak üzere ikiye ayrılır. Fonetik Hususiyetler başlığı altında sırayla "vokaller, vokal değişmesi, vokallerin incelmesi, vokallerin kalınlaşması,

³ Güresin'in tezinin tek nüshası Türk Dil Kurumu kütüphanesindedir, Titizoğlu'nun tezinin tek nüshası ise Metin Titizoğlu'nun kendisindedir. Tezlerin diğer nüshaları ise lisans tezi oldukları gerekçesi ile kâğıt fabrikasına gönderilmiştir.

konsonantlar, konsonantların ikileşmesi, konsonların erimesi, fiil çekiminde vokal ve konsonantların durumu" konuları işlenmiştir. Morfolojik hususiyetler başlığı altında "şahıs zamirleri, işâret zamirleri, iyelik ekleri ve fiil çekimi" konuları yer almaktadır. Bu bölümü takip eden "Metinler" kısmında kaynak şahıslardan derlenen hikâyeler, masallar, atasözleri, bilmeceler, maniler, tekerlemeler ve türküler yer almaktadır. Çalışmada metinlerin derlendiği kaynak şahısların isimleri ve yer isimleri yoktur. Çalışmanın en büyük eksiği budur. "Lugatçe" kısmında metinlerde geçen kelimelerin anlamları verilmiş, bu kelimeleri kullanan diğer il ağızları da gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda ise "Bolu Ağzının Menşei" yer almaktadır (Güresin, 1959-1960).

c) Titizoğlu'nun tezi

Titizoğlu'nun çalışması, "Giriş", "Ses Bilgisi", "Şekil Bilgisi", "Metin" ve "Dizin" olmak üzere beş kısımdan oluşmaktadır. "Giriş" kısmında Bolu'nun doğal güzellikleri, coğrafi konumu, Bolu adının nereden geldiği, Bolu'nun ilk ahali si konuları yer almaktadır. "Ses Bilgisi" kısmı, ünlüler ve ünsüzler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ünlüler başlığı altında uzun ünlüler, kısa ünlüler, ikiz ünlüler, ünlü uyumu, ünlü değişimleri, ünlü düşmesi, ünlü türemesi ve yuvarlaklaşan ünlüler konuları vardır. "Şekil Bilgisi" kısmında ise isim ve fiil çekimi, sıfatlar, edatlar, bağlaçlar ve ikilemeler yer almaktadır. "Metin" kısmında derlemenin yapıldığı kaynak şahsın ismi, yaşı, oturduğu yer, derleme tarihi ve konunun belirtilmesi çalışmanın kıymetini daha da artırmaktadır. Bu kısımda yedi metne yer verilmiştir. Bu metinler sadece Bolu'nun merkez köylerinden derlenmiştir. "Dizin" kısmında metinde geçen kelimelerin anlamları verilmiştir. Metinlerde geçen transkripsiyon işaretleri çalışmanın sonuna eklenmiştir (Titizoğlu, 1978-1979).

III. Makaleler/Rapor

Hayasi, Bolu ağzı üzerinde 1987 yılında İngilizce olarak kısa bir rapor yayımlamıştır. Raporun girişinde de çalışmanın özeti ve maddeler halinde Bolu ağzının başlıca ses ve şekil özellikleri yer almaktadır. Hayasi, raporunda Bolu ve Bolu'da derleme yaptığı yerler hakkında kısa bilgiler verdikten sonra Bolu ağzında bulunan ünlü ve ünsüzlerin özelliklerinden ve bazı morfolojik özelliklerden bahsetmiş, raporun sonunda da İngilizce özet vermiştir (Hayasi, 1987).

Hayasi, "*Bolu İli Ağzının Coğrafi Dağılımına Yaylacılığın Etkileri*" adlı makalesinde yaylacılığın, yani Bolu'daki yayla geleneğinin ağız dağılımı üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Bu yazıda "ayı yavrusu, örendere, bostan korkuluğu" gibi kelimelerin Bolu ağzındaki şekillerini, yaylacılık geleneği ile ilişkilendirerek haritalar üzerinde dağılımlarını göstermiştir (Hayasi, 1997).

Hayasi, “*Dialect distribution in dialect boundary areas: the case of the Bolu dialect of Turkish*” adlı makalesinde Türkiye ve Bolu hakkında kısa bilgiler verdikten sonra derleme yaptığı yerleri, kaynak şahısların yaşlarını belirtmiştir. Daha sonra “kız, kırk, ezan, badak...” gibi kelimelerin Bolu ağzında aldığı farklı şekillerin yayılma alanlarını haritalar üzerinde göstermiştir (Hayasi, 1998).

Hayasi, “*Bolu İli Ağzında Belli Bir Dağılım Eğilimi Göstermeyen Sözcükler ve Yorumlamada Sorunlar*” adlı bir bildiri daha sunmuştur. Hayasi burada 1990 ve 1991 yılında Bolu’da yaptığı derlemeler sonucunda “ezan, hindi, manda, kız, kırk, kumpir, Pazar günü...” gibi kelimelerin Bolu merkez ve ilçelerindeki farklı biçimlerini göstermiştir (Hayasi, 2000).

Hayasi’nin Bolu ağzı ile ilgili olarak yukarıda zikredilen çalışmalarından başka tarafımdan ulaşılamayan “*Toruko-go Bolu hoogen no tokucyoo-teki hoogen bunpu [Türkçe’de Bolu Ağzının Coğrafi Dağılımında Özellikler]*”⁴ adlı bir makalesi daha vardır.

Sonuç

Gramer özellikleri bakımından Bolu ağzını en iyi işleyen çalışma Titizoğlu’nun çalışmasıdır. Bu çalışmada bazı eksiklikler vardır fakat bu hatalar lisans seviyesindeki bir tez için fazla değildir. Hayasi makale bazında Bolu ağzının yer yer ses ve şekil özelliklerinden bahsetse de onun çalışmaları gramer incelemeleri olmayıp daha çok derlenen metinlerin yayımlanması esasına da dayanan söz varlığı çalışmalarıdır. Hayasi çalışmalarında temel söz varlığına ait bazı kelimeleri kullanarak bölgesel bir ağız atlası oluşturma yoluna giderek bir kelimenin Bolu’da kaç farklı şekilde ve hangi bölgelerde kullanıldığını ortaya koymuştur. Onun yazılarında haritaların bulunması ve derlenen metinlerin İngilizce karşılıklarının verilmesi çalışmalarının değerini daha da artırmıştır. Bolu ile ilgili incelemelerde, genellikle Bolu Merkez ağzı ele alınmış, sınırlı ölçüde de Akçakoca, Seben, Kırısçık ve Göynük ilçelerinden metinler derlenmiştir fakat diğer bölgelere göre daha çok Oğuz Türkçesinin özelliklerinin saklandığını gözlemlediğimiz Dörtdivan ve Mudurnu ilçelerine ait metinler yok denecek kadar azdır. Bolu bölgesini bütün olarak ele alıp işleyen bir çalışma henüz ortaya konmamıştır. Özellikle Oğuz boy adlarını taşıyan ilçeler ve köyler de şümüllü olarak dâhil edilerek metinler derlenirse Bolu ağzının özellikleri tam olarak ortaya çıkarılabilir.

⁴ Hayasi, 1991.

KAYNAKÇA

- Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, (1999), TDK, Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1995), Anadolu İli Ağızlarından Derlemeler. Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu, ve Zonguldak İlleri Ağızları, TDK, Ankara.
- EREN, Hasan, (1989), "Yer Adlarımızın Dili", TDAY Belleten, 2. baskı, TDK, Ankara.
- , (1972), *Bilimsel Bildiriler*, TDK Yayınları.
- GÜRESİN, Sema, (1959-1960), Bolu Ağızı, Ankara Üniversitesi, DTCE, Ankara.
- HAYASI, Tooru, (1987), A Preliminary Report On Bolu Dialect of Turkish, Annals of Japan Association for Middle East Studies, No:2.
- , (1988), A Turkish Dialect In North-Western Anatolia - Bolu Dialect Materials-, Tokyo.
- , (1991), "Toruko-go Bolu hoogen no tokucyoo-teki hoogen bunpu [Türkçe'de Bolu Ağızının Coğrafi Dağılımında Özellikler], Journal of Asian and African Studies 48/49, 659-679.
- , (1997), "Bolu İli Ağızının Coğrafi Dağılımına Yayılma Etkileri", VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri 7-9 Ağustos, 1996, Kâmile İmer ve N. Engin Uzun [hz.]. Ankara: Ankara Üniversitesi:Basımevi, 323-329.
- , (1998), "Dialect distribution in dialect boundary areas: the case of the Bolu dialect of Turkish", The Mainz meeting: proceedings of the Seventh International Conference on Turkish Linguistics August 3-6, 1996. Lars Johanson [hz.]. Wiesbaden Harrassowitz: Verlag, 580-593.
- , (2000), "Bolu İli Ağızında Belli Bir Dağılım Eğilimi Göstermeyen Sözcükler ve Yorumlamada Sorunlar", Türkçe'nin Ağızları Çalıştayı Bildirileri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 47-63.
- KARAHAN, Leylâ, (1996), Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK, Ankara.
- KONRAPA, M. Zekâî, (1964), Bolu Tarihi, Bolu Vilayet Matbaası, Bolu.
- KONUĞU, Evren, (1993), "Tarih Bölümü", Cumhuriyetin 70. Yılında Bolu, Bolu Gazeteciler Cemiyeti.
- TİTİZOĞLU, Metin, (1978-1979), Bolu-Merkez-Köy Ağızları, Ankara Üniversitesi, DTCE, Ankara.